



Алла Леонідівна Волошина,
співзасновник та керівник
Київської Академії Козацтва,
доктор філософії, магістр психології,
м. Київ, Україна



Леонід Геннадійович Олійник,
магістр психології,
співзасновник Київської Академії
Козацтва, керівник проекту,
м. Київ, Україна

УДК 159.9.018

«ШКОЛА БЕРЕГІНИ КОЗАЦЬКОГО РОДУ» – ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ПРОЕКТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КОЗАЦЬКОЇ СПАДЩИНИ

Рассмотрены вопросы о необходимости научного обоснования использования украинского казацкого этнокультурного наследия как этнопсихологического достояния. Авторы рассказывают об этнокультурном проекте популяризации казацкого наследия – «Школе Берегини казацкого рода», который является частью проекта Киевской Академии Казачества.

Ключевые слова: этнокультурное наследие, «Школа Берегини казацкого рода», этнопсихологическое достояние, просветительская деятельность.

The article discusses the need for scientific justification of use of the Ukrainian Cossack ethno-cultural heritage as an ethno-psychological domain. The authors report on ethno-cultural project of popularization of Cossack heritage – “Keeper of Cossack family’ School” – project of Kiev Academy of Cossacks, whose Co-founders and leaders they are.

Key words: ethno-cultural heritage, “Keeper of Cossack family’ School”, ethno-psychological domain, outreach activities.

Духовна культура українського народу досягла високого рівня в період існування козацької держави. Кожен, хто приходив на Січ, вносив у культурне середовище нове – певні риси, особливості культури або мистецтва свого народу. Внаслідок переплетіння цих індивідуальних культур сформувалась оригінальна, яскрава, різнобарвна самобутня культура, що мала значний вплив на розвиток культури всієї України [3].

Громадська організація «Київська Академія Козацтва» (КиАК) розглядає все населення України як нащадків козацтва. Необхідно зауважити на теренах сучасної України протягом не одного століття проживало багато козаків з їх родинами. Незважаючи на численні спроби придушити та знищити представників козацтва, в явній чи прихованій формі їх нащадки вижили [4]. Тому сьогодні збереглося багато козацьких прізвищ.

Наприклад, Сердюк – гетьманський охоронець; Пушкар, Гармаш, Гарматій – козаки, які обслуговували шаблі або виготовляли цей вид зброї; Соломаха, Тетеря – прізвища, які походять від назви страви, яку козаки вживали майже кожний день. Інші прізвища, серед яких Хорунжий, Сотник, Компанієць, Гардовий, Крамар, Канторій, Стаднюк, Скляр, Саловоз, Стороженко, Мельниченко, Порохня, Тягнишкіра, Дігтяр, Стельмах, Попович, Крамар належать переважно до роду занять, які виконував козак. Також були яскраві та незвичайні козацькі прізвища, що збереглися і до наших часів: Непийвода, Неїжко, Недайкаша, Неїжборщ, Наливайко, Нагнибіда, Паливода, Перебийніс, Кривоніс, Покотило, Циподрига, Рябоштан та ін. [4].

Козаки проживали або тимчасово перебували в кожному місті, містечку чи селі сучасної України.



Багато українських міст вважають себе козацькими. Наприклад, Фастів, Чигирин, Черкаси, Суботів, Запоріжжя тощо. «Багато тут полягло моєї праці: узяв я це місто, побудував церкви Божі та прикрасив їх», – казав фастівський полковник Семен Палій [5]. Лише запорозьке козацтво стало однією з найвпливовіших політично активних сил у суспільстві на теренах сучасної України кінця XVI – першої половини XVII ст. [4].

У прямому розумінні «*козацька спадщина*» зберігається в музеях у: Києві – відомий музей Гетьманства, Запоріжжі – музей історії запорозького козацтва, Чигирині – музей Богдана Хмельницького, а в Одесі – музей історії розвитку українського козацтва тощо. Інший, нематеріальний етнокультурний спадок козацтва: шанування родини; повага до старшого; любов до Батьківщини; ідеали лицарської гідності та військового побратимства й товариства; взаємодопомога; віра в Бога; шанування і дотримання православної віри; канонічні та неканонічні молитви, які живуть в етнічній пам'яті українства. На сучасному етапі козацька культура досі популяризується, однак, на жаль, через деякі невеликі козацькі організації. Провідним осередком широкої популяризації козацької спадщини серед населення України нині стає КиАК, яка на громадських засадах залучає до цього процесу всіх зацікавлених співвітчизників.

Постає завдання допомогти людині знайти себе, що є психологічно складно, але необхідно і важливо, адже суспільство складається з індивідуальностей. Від внутрішнього стану громадянина залежить успіх суспільного будівництва, адже лише свідомі та гармонійні члени суспільства мають його формувати.

Консультації проблем буття (екзистенційне консультування) є споконвічною національно-ментальною традицією українського народу. Нинішня етнонаціональна ситуація характеризується зростанням національної самосвідомості, підвищенням інтересом до витоків традиційної культури етносів, етнічної історії, народної медицини тощо. *Розпочатий процес національного відродження України може бути прискорений, зокрема через засвоєння духовних багатств народу, накопичених поколіннями.* І, навпаки, кожна незаповнена прогалина в системі етнокультурної передачі інформації між поколіннями буде і далі призводити до збіднення духовності етносу, а отже – до кризи суспільства. У цьому полягає практичний інтерес до вивчення народної традиції як складової загального культурного багатства українського та інших етносів на терені України [1].

Багаторічний досвід консультування наших співвітчизників у вирішенні проблемних питань життя, здоров'я, побуту та бізнесу виявив специфічні національно-ментальні особливості цього процесу серед українського населення, що потребує наукової дискусії.

У період зміни соціальних формацій і розбудови нової української держави [6] допомога конкретній українській людині необхідна, але має певні особливості. Провідні науковці та спеціалісти КиАК замислились над цим питанням і знайшли нові способи для задоволення потреб населення [6].

Українці часто вирішують життєві проблеми, звертаючись до «бабки». Її розшукують через знайомих, тому що необхідно, щоб її порекомендували, розповіли про «досягнення» та «мудрування». Можна скільки завгодно жартувати про це явище, але воно існує, має місце, і нерідко перевершує будь-яких шіроковідомих спеціалістів.

Не будемо аналізувати, ким є сьогодні ті дивовижні розрекламовані або нерозрекламовані, але добре відомі в певних колах «бабки», адже це предмет окремого і цікавого дослідження. Черги до них зазвичай чималі, отже явище існує і потребує окремого фундаментального дослідження, не паплюження з різниці, іноді безпідставними вигадками, а дослідження етнокультурного феномену «бабка» як явища, притаманного нашому народу і сучасному українському суспільству. Церква, що використовує чимало «обрядів», все це (а що воно «це»?) не схвалює, ставлення класичної психології до етнонадбань – незрозуміле, хтось інший, говорячи про шарлатанство, потай від усіх бігає нерідко до «своїї бабки», а ще й нерідко просить її нікому не говорити, що він чи вона – такі успішні й завидні – бігають до неї.

Як це не парадоксально, однак наприкінці XX і, навіть, на початку XXI ст. у суспільстві спостерігається дві протилежні тенденції. З одного боку, відбувається швидке зростання наукових знань, які набувають практичної значущості в усіх сферах життя людей, а з іншого – більшого поширення у масовій свідомості отримують ідеї, що часто сприймаються як несумісні з науковими і розташовані на межі з магією, чаклунством і містикією. На сучасному етапі так само популярною залишається думка про те, що людині підвадна сила зцілення існує, впливаючи на масову свідомість [2].

Вчення про першу та другу сигнальні системи пояснює дію слова у ролі лікувального чинника: слово (друга сигнальна система), як вищий регулятор, впливає на всі функції людського організму. Слово є матеріальною оболонкою думки, що діє через аналізатори на мозок як реальний фізичний подразник. Слово сигналізує та замінює різноманітні подразники, які проходять у великій півкулі, «...тому можуть викликати ті дії, реакції організму, що зумовлюють подразники» [7]. Можемо сказати, що «...немає тих функцій в організмі, які за відомих умов не можна було б збудити, загальмувати чи змінити прямим або непрямим навіюванням. Слово, маючи матеріальні корені, може призводити до матеріальних змін в організмі людини» [8]. За психологічного (психотерапевтичного) впливу існує безперервний зв'язок між першою та другою сигнальними системами. Подразники, які використовуються у процесі психологічного консультування або психотерапії, впливають на мозок через другу сигнальну систему, досягають через неї першої сигнальної системи та впливають на останню і на її співвідношення з відділами головного мозку [9].

Вчення про діяльність сигнальних систем фізіологічно обґрунтовує гіпноуггестивні явища в



інтелектуальній, вольовій та емоційній сферах людини. Це надає можливість пояснити психофізіологічні дії замовлянь як одного з методів етнопсихологічних практик. Згідно з положеннями нейропсихології та нейролінгвістики, обробка словесної інформації відбувається за певною схемою. Спочатку слово шифрується в електричних імпульсах мозку, незалежно від його змісту (як складні звукові сигнали). «Імпульсивна активність нейронів (код), що при цьому виникає, адресується в довгочасну пам'ять, накопичену досвідом, активізуючи її. Після активізації довгочасної пам'яті виникає новий електричний шифр – смисловий код, а почуте слово, пройшовши через стадію акустичного коду, “оживає” в мозку та викликає інші, більш складні психічні процеси» [10].

Швейцарський психіатр, психолог К.-Г. Юнг стверджував, що фундамент духовного життя складає залишений у спадщину досвід попередніх поколінь, створений комплексом архетипів. Архетип – це спосіб зв'язку образів, які переходять від покоління до покоління. Учений вважає, що архетип містить структурні елементи людської психіки, приховані в колективному несвідомому, спільному для всього людства. Вони структурують розуміння світу, себе та інших людей [11]. В етнокulturі українців замовляння є однією зі структурних частин архетипу, досвід предків, що впливає на наше духовне життя [2].

Одним із функціонуючих підрозділів КиАК є *Центр Екзистенційного консультування* (далі – Центр), в якому на громадських засадах працюють професійні психологи. Вони допомагають нашим співвітчизникам краще вирішувати проблемні моменти їх життя, використовуючи не лише методи класичної психології, а й етнокulturні надбання українства, серед яких національно-ментально-орієнтовані етнопсихологічні практики, притаманні нашому народу. Їх породили вібрації нашої рідної землі [2]. Діяльність Центру є популярною серед громадян, слухачів козацького просвітницького центру, учасників та членів «Клубу козацького дозвілля» та «Козацької Світлиці», а також широкого кола однодумців та друзів КиАК.

Центр створено як науково-практичну консультативну службу КиАК для індивідуальної допомоги конкретній людині у вирішенні її нагальних проблем буття (життя, здоров'я, побуту та бізнесу). Центр Екзистенційного консультування є відповіддю на виклики часу, зміни історичних епох, економічних криз та внутрішніх потрясінь, що сьогодні супроводжують розбудову нової Української держави. Багато наших співвітчизників мають не лише економічні проблеми, а й необхідність прийняти та усвідомити інші нові правила життя, знайти себе у новому швидкоплинному світі, перетворитися з будівника ефемерного «комунізму» на свідому в суспільстві людину, яка розбудовує нову Україну [12].

Після численних наукових дискусій та дебатів, Центр Екзистенційного консультування пропонує різні методи психологічної корекції. «Зцілення душі людини» методиками українського православного

знахарства у контексті психології необхідно визначити як національно-ментально-орієнтовані етнопсихологічні практики гармонізації людини в оточуючому світі та припинити будь-які антинаукові спекуляції з цієї теми. Розумно використовувати їх у процесі психологічного консультування спеціально підготовленими дипломованими спеціалістами.

Діяльність повинна проводитись з урахуванням менталітету нації, адже більшість її представників схильна до сприйняття елементів національно-ментально-орієнтованих етнопсихологічних практик. «Слово, маючи матеріальні корені, може призводити до матеріальних змін в організмі людини» [8]. Небайдужі активісти-науковці КиАК, магістерські та наукові роботи яких присвячені різним аспектам українського національного менталітету, вирішили дослідити феномен «нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста» («бабки», ясновидиці або ворожки) як екзистенційного консультанта та нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста і підвести наукове підґрунтя до цього явища.

Нами проведено анкетування бажаних, серед слухачів козацького просвітницького центру, громадян, які зверталися до громадської приймальні КиАК, учасників та членів «Клубу козацького дозвілля» та «Козацької Світлиці», а також широкого кола однодумців та друзів Академії. Варто зазначити, що 33 % опитаних одразу зазначили, які ніколи не користувалися послугами психологів, а 67 % виявили інтерес до питань психологічної допомоги. Наводимо запитання анкети та її результати.

Анкета «Суб'єктивне ставлення респондентів до психологічної допомоги та екзистенційного консультування»

1. Вкажіть, будь ласка, свій вік.
2. Вкажіть, будь ласка, стать: Ч Ж.
3. Чи відвідували ви хоч один раз психолога для допомоги у вирішенні життєвих проблем?
 4. Якщо так, то вкажіть, де саме:
 - А) у школі;
 - Б) на підприємстві;
 - В) у психологічному центрі;
 - Г) у соціальній службі;
 - Ґ) у лікарні;
 - Д) в іншому місці (де саме).
5. Чи відвідували ви хоч раз класичного психолога (представника фрейдівського або юнгіанського аналізу)?
 - Так.
 - Ні.
6. Чи відвідували ви хоч раз психолога (представника когнітивного напрямку психології)?
 - Так.
 - Ні.
7. Чи відвідували ви хоч раз гештальт-терапевта?
 - Так.
 - Ні.
8. До кого ви звертаєтесь за психологічною допомогою у вирішенні важливих для вас життєвих проблем?



- А) до друга/подруги;
- Б) до членів сім'ї;
- В) до незнайомого попутчика (співбесідника);
- Г) до психолога (консультування);
- Г) до нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста;
- Д) до членів тренінгової групи, в яку я входжу;
- Е) до членів терапевтичної групи – наприклад, «Товариство Анонімних алкоголіків», «Товариство Анонімних наркоманів» тощо.

9. Чи бували ви хоч раз у нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста?

- Так.
- Ні.

10. Якщо ви відповіли «Так» на попереднє запитання, то чи відвідували ви такого спеціаліста три рази і більше?

- Так.
- Ні.

11. Звідки ви дізналися про нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста?

- А) друг/подруга був(-ла) в нього і порадив(-ла) мені;
- Б) побачив(-ла) оголошення чи рекламу в газеті;
- В) побачив(-ла) оголошення чи рекламу по телевізору;
- Г) побачив(-ла) вуличну рекламу (бігборд, сіті-лайт);

- Г) почув(-ла) оголошення чи рекламу на радіо;
- Д) випадково почув(-ла) розмову про хороші результати між знайомими, тому підійшов, розпитав їх детальніше і попросив координати.

12. Чому саме ходили до цього спеціаліста, адже є багато психологів?

- А) мені цікаво спробувати щось нове і походити до різних спеціалістів;
- Б) у психолога ніколи не був(-ла), але вважаю, що він мені не допоможе;
- В) у психолога був(-ла) один раз, тому вважаю, що він мені не допоможе;
- Г) у психолога був(-ла) не менше трьох разів, тому надалі вирішив шукати іншого спеціаліста;
- Г) я до психологів взагалі не ходжу – я ж не псих;
- Д) друг/подруга вже був(-ла) у цього спеціаліста. Йому (їй) це дуже сподобалось, тому порадили це мені;
- Е) вважаю, що від роботи такого спеціаліста результати кращі і швидші, ніж від роботи звичайного психолога;
- Є) мені це ближче до душі.

Згідно з результатами анкетування, можна зробити такі **висновки**:

- основна вікова група опитаних – 25–45 років (78 %), 46–65 років (19 %) та 19–24 роки (3 %) (рис. 1);
- стать учасників: чоловіки – 56 %, жінки – 44 % (рис. 2);

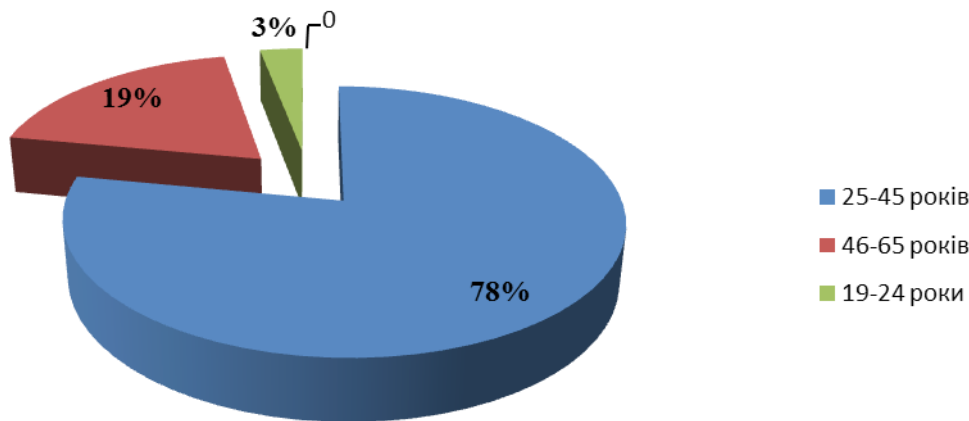


Рис. 1. Вікові групи респондентів

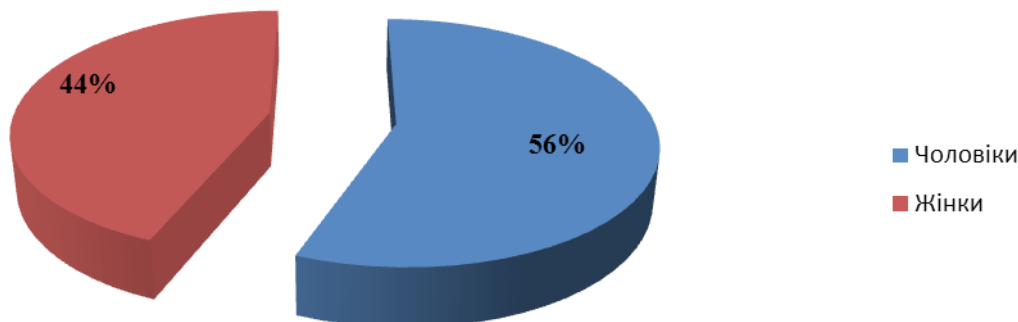


Рис. 2. Стать респондентів



– відвідували один раз психолога для допомоги у вирішенні життєвих проблем: так – 62 %, ні – 38 %;

– місце, де відвідували психолога – школа (24 %), підприємство (12 %), психологічний центр (15 %), соціальна служба (19 %), лікарня (2 %), інше місце (1 %), та варіант, де зазначено, що респондент ніколи не був у психолога (27 %) (рис. 3);

– класичного психоаналітика – представника фрейдівського або юнгіанського аналізу – відвідували всього 4 % опитаних, а 96 % жодного разу не відвідували;

– спеціаліста когнітивного напрямку психології відвідували 2 % опитаних, а 98 % жодного разу не відвідували;

– гештальт-терапевта відвідували 7 % опитаних, а 93 % жодного разу не відвідували;

– за психологічною допомогою у вирішенні важливих життєвих проблем опитані звертаються до: друга/подруги (18 %); членів сім'ї (17 %); незнайомого попутчика (співбесідника) (3 %); психолога (12 %); нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста (38 %); членів тренінгової групи (9 %), членів терапевтичної групи – наприклад, «Товариство Анонімних алкоголіків», «Товариство Анонімних наркоманів» тощо (3 %);

– більшість опитаних хоч раз бували у нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста – «так» (93 %), «ні» (7 %); три рази і більше бували 64 % опитаних;

– вікові групи опитаних, які хоч раз бували у нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста: 19–24 роки – 48 %, 25–45 років – 74 %, 46–65 років – 57 %;

– вікові групи опитаних, які користувалися послугами нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста більше трьох разів: 19–24 роки – 35 %, 25–45 років – 86 %, 46–65 років – 59 %;

– дізналися про такого спеціаліста опитані з таких джерел:

А) друг/подруга був(-ла) в нього і порадив(-ла) мені (57 %);

Б) побачив(-ла) оголошення чи рекламу в газеті (9 %);

В) побачив(-ла) оголошення чи рекламу по телевізору (2 %);

Г) побачив(-ла) вуличну рекламу (бігборд, сіті-лайт) (4 %);

Ґ) почув(-ла) оголошення чи рекламу на радіо (11 %);

Д) випадково почув розмову про хороші результати між знайомими, тому підійшов, розпитав їх детальніше і попросив координати (17 %).

✓ Опитані вдавалися до нетрадиційного етнопсихологічного спеціаліста, незважаючи на те, що існує багато психологів, тому що:

А) мені цікаво спробувати щось нове і походити до різних спеціалістів (3 %);

Б) у психолога ніколи не був(-ла), але вважаю, що він мені не допоможе (18 %);

В) у психолога був(-ла) один раз, тому вважаю, що він мені не допоможе (7 %);

Г) у психолога був(-ла) не менше трьох разів, тому надалі вирішив шукати іншого спеціаліста (4 %);

Ґ) я до психологів взагалі не ходжу – я ж не псих (20 %);

Д) друг/подруга вже був(-ла) у цього спеціаліста. Йому (їй) це дуже сподобалось, тому порадили це мені (33 %);

Е) вважаю, що від роботи такого спеціаліста результати кращі і швидші, ніж від роботи звичайного психолога (8 %);

Є) мені це ближче до душі (7 %) (рис. 4).

На основі результатів анкетування можемо узагальнити, що лише частина опитаних звертається за допомогою у вирішенні життєвих проблем до будь-кого. Не всі готові обговорювати психологічні проблеми та питання зі спеціалістами. До нетрадиційних етнопсихологічних спеціалістів найбільше звертаються молоді люди віком 19–24 років, менше – люди вікової групи 25–45 років, і нечасто – люди старшого віку – 46–65 років, адже вони більше керуються

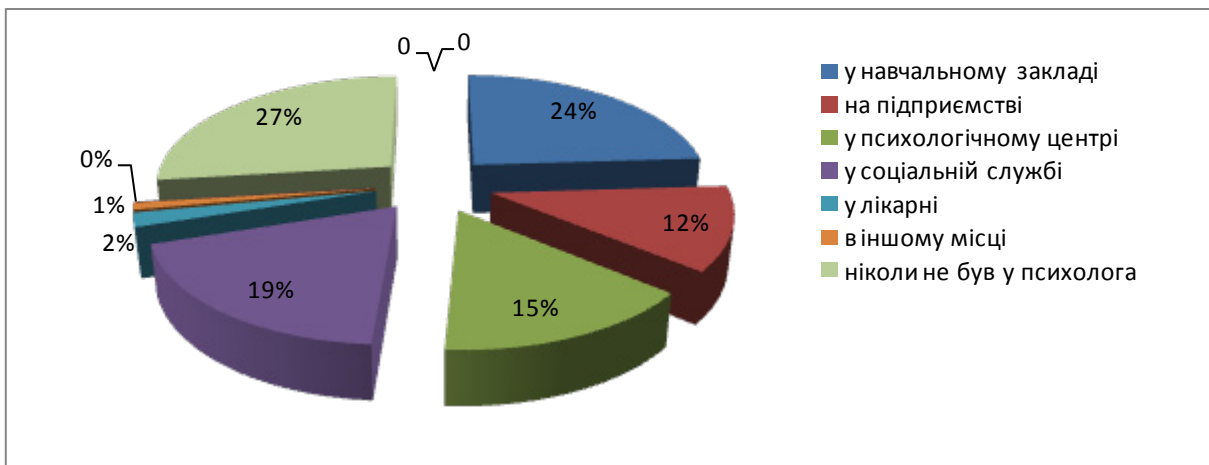


Рис. 3. Місце відвідування психолога

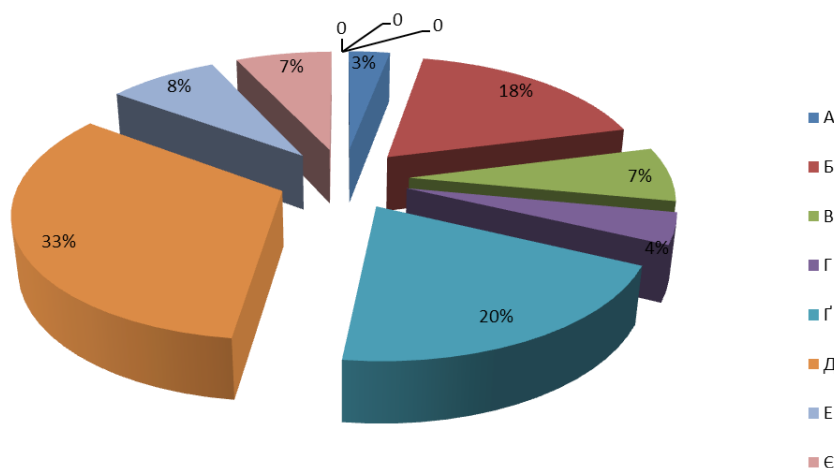


Рис. 4. Джерело інформації

власним досвідом. Більшість опитаних, які звертали-ся до нетрадиційних етнопсихологічних спеціалістів неодноразово, залишилися задоволеними результатами звернення.

Використання етнокультурних надбань у практиці екзистенційного консультування має високу ефективність та позитивні результати. Люди задоволені та стверджують про ефективність використання національно-ментально-орієнтованих етнопсихологічних етнокультурних надбань у своєму повсякденному житті [12]. У чому секрет успіху?

Спробуємо визначити основні чинники, що сприяють, з точки зору науковця, такому ефекту:

- 1) самонавіювання;
- 2) вплив думки та відгуків оточуючих про даного спеціаліста;
- 3) самообілізація особи за рахунок концентрації внутрішніх ресурсів (зусиль);
- 4) ефект плацебо;
- 5) віра в Бога та його могутність;
- 6) вібраційна складова вербальних настанов, які в співбесіді сприймає клієнт;
- 7) активізація індивідуальних польових характеристик індивіда (езотерична компонента);
- 8) генетична пам'ять етнокультурних надбань;
- 9) гармонізація основних параметрів людської особистості у відношенні зі собою, з оточуючим світом та Богом;
- 10) очікування дива, казки, чогось незвичайного.

Позитивна результативність психологічного консультування з елементами національної етнокультури є лише суб'єктивним відчуттям особи та результатом активізації внутрішніх ресурсів, однак це, безумовно, є. Якщо під час консультування ми лише трансформуємо її відчуття, то після цього відбувається самообілізація та активізація внутрішніх ресурсів. До того ж, такого впливу виявляється достатньо для дієвої допомоги [12].

Вищезгадане доводить доцільність зняти з консультативної практики етнокультурного типу ореол «чар» та підвести наукове підґрунтя під явище, як

таке, і дати нашим психологам-консультантам потужний пласт етнокультурного здобутку в гармонізації людини з навколишнім світом для роботи з населенням, яке прагне цього.

Для того, щоб кожного бажаного пересічного громадянина навчити цьому етнокультурному надбанню нашого народу (етнопсихологічним практикам самовідновлення, саморегуляції, самоцілення, захисту сім'ї, здоров'я, побуту та бізнесу), було визнано доцільним заснування на базі Центру Екзистенційного консультування КиАК «Школи Берегині козацького роду». Вона має на науковій основі пояснити пересічному громадянину як науковість діяльності етнопсихолога-консультанта, так і сутність езотеричності деяких етнопрактик, притаманних українському народу. Доктор соціологічних наук та дослідник української етнопсихології М. І. Пірен вважає, що: «...езотеричність споконвіку притаманна українському народу. Вібрації рідної землі породили цей феномен...», а також: «...якщо людина добра, веде некорисливий спосіб життя, уникає не лише злих вчинків і слів, але, навіть, помислів, вона створює навколо себе особливу атмосферу доброти» [2].

«Школа Берегині козацького роду» – це відповідь на запит рядових членів КиАК, громадян, які користуються послугами Центру, друзів та однодумців. Вони прагнуть організації розповсюдження етнокультурних та етнопсихологічних методик самовідновлення, саморегулювання, самоцілення, захисту сім'ї, оселі та бізнесу, споконвіку притаманних нашому народу, втрачених за роки радянської влади, для більш широкого загалу наших співвітчизників та козацької спільноти.

Ми вважаємо, що необхідно ґрунтовно вивчити проблему соціальної та психологічної допомоги з використанням надбань національно-ментально-орієнтованої української етнопсихології; дослідити методики, що використовуються в цій діяльності, дати назву етнопсихологічних практик; помірковано і дозвано використовувати їх у побуті, як наші предки, та під час консультування тих, хто потребує нашої професійної допомоги.



Необхідно також обов'язково відмітити, що ті, хто висловлюються про наявність «чар» в езотеричності нашої етнокультури, ввели на психологічних і філософських факультетах університетів курс «Основи езотеричних знань» як наукову дисципліну. Подібний курс викладають в духовних академіях та семінаріях. Разом з тим, нас закликають відщуритися та знехтувати здобутками нашої багатой духовної та культурної спадщини, основи і душі народу, пропагуючи невігластво і чужу нам культуру. Але не потрібно забувати, що використання етнокультурного спадку козацтва може бути цікавим та небезуспішним для ефективного екзистенційного консультування населення України щодо вирішення проблем життя, здоров'я, побуту та бізнесу. Адже козацька етнокультура була багатогранною, самобутньою і залишила для нащадків значний етнокультурний та духовний спадок, що з плином часу увійшов, як складова частина у культурно-духовне життя сучасної української нації. Козацтво акумулювало духовний досвід XVII–XVIII ст., а тому залишило в культурній свідомості нашого народу глибокий слід [12].

Таким чином, досвід, набутий нашими провідними спеціалістами з індивідуальної діяльності з населенням та надбання під час досліджень національної традиції здорового способу життя козацтва та українського народу, знаходять логічне продовження в лекційних курсах та майстер-класах «Школи Берегині Козацького роду» – етнокультурному проєкті популяризації козацької спадщини. Школа захищена Законом України як об'єкт інтелектуальної власності, де кожний бажаючий може долучитись до споконвічної традиції козацтва та всього українства в самовідновленні та саморегуляції, захисту сім'ї, оселі та бізнесу, а також відчути відлуння сивої давнини, «почути голоси предків» і стати їх гідними нащадками – здоровими, веселими, самодостатніми та щасливими.

Використані літературні джерела

1. Пірен М. Світоглядні основи української національної ідеї і сьогодення [текст] / М. І. Пірен // Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук, праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України, 2001. – Т. III. – Ч. 2. – С. 32–47.
2. Пірен М. І. Основи етнопсихології [текст] / М. І. Пірен. – Київ, 1996.
3. Антонович В. Коротка історія Козаччини [текст] / В. Антонович. – Київ : Україна, 1991. – 48–57 с.
4. Яворницький Д. Історія запорізьких козаків [текст] / Д. Яворницький. – Академія Наук УРСР, 1990. – С. 231–244.
5. Нечуй-Левицький І. С. Семен Палій [текст] / І. С. Нечуй-Левицький, Семен Палій. – Вінніпег, Канада: Канадійський фармер, 1917. – С. 34–35.
6. Волошина А. Л. Творча діяльність Козацького Просвітницького центру [текст] / А. Л. Волошина, Л. Є. Сичевська // Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал / гол. ред. Н. Ф. Федорова та ін. – 2016. – № 8 (51) серпень. – С. 28–30.
7. Брудний А. А. К проблеме понимания текста. Исследование речемыслительной деятельности [текст] / А. А. Брудний – Алма-Ата, 1974.
8. Тополянский А. Психосоматические расстройства / А. Тополянский, Н. Струковская. – М., 1986.
9. Хомская Е. Д. Нейропсихология [текст] / Е. Д. Хомская – М., 1982.
10. Лурия А. Р. Язык и сознание [текст] / А. Р. Лурия. – М., 1979.
11. Карл-Густав Юнг. Человек и его символ [текст] / Карл-Густав Юнг. – М., 1984.
12. Волошина А. Л. Козацький просвітницький центр як сучасна модель соціальної допомоги [текст] / А. Л. Волошина, Н. Л. Романчук // Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал / гол. ред. Н. Ф. Федорова та ін. – 2016. – № 9 (52) вересень. – С. 15–17.